

(11614) İlkokullarda Öncelikli Değerler Ölçeği 1- (İÖDÖ-1)'nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması**MEHMET KÜÇÜK İSA KORKMAZ****NERMİN KARABACAK****FAZİLET TAŞDEMİR***Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi**Necmettin Erbakan Üniversitesi**R.T.E.Ü***Problem Durumu**

Okulların görevi, okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretme, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etme ve ahlaki gelişimine katkıda bulunma, karakterini ve benlik algısını olumlu yönde geliştirmedir (Akbaş, 2007). Öğretmenler plan yaparken, öğretim etkinliklerini yürütürken, davranışlarını sergilerken ölçüt olarak kullandıkları değerlerini bilinçli ya da bilinçsiz olarak öğrencilerine yansıtırlar (Welton ve Mallan, 1999; Mariani, 1999). Öğretmenler, öğrencilere resmi programla kazandırılması öngörülen değerleri; öğretim etkinliklerini yürütürken ve bu etkinliklere rehberlik ederken kazandırmaya çalışırlar. Öğretmenler, değerleri programda belirtilen içerik çerçevesinde, verdikleri örneklerle ve yaptıkları uygulamalarla öğrencilere yansıtırlar. Öğretmenler bu süreçte, öğrencilerle etkileşim kurarlar ve öğrencilerin kendi değerlerini geliştirmelerinde onları cesaretlendirirler (Veugelaers, 2000). Güney Gedik'in (2010) yaptığı bir çalışmada, sınıf öğretmenlerinin, öğrencilerine en çok aktarmak istedikleri değer "başarı" değeri olarak ön planda yer almıştır. Bu bağlamda, öğretmenlerin öğrencileri için örnek bir rol model olmaları, öğrencilerin değerlerinin geliştirilmesinde ve biçimlendirilmesinde önemlidir (Dale, 1994). Sınıfta örnek bir rol model olarak öğretmen tarafından değerlerin aktarılması da ayrı bir boyutu vurgulamaktadır (Huberman, 1984). Bu bağlamda değerlerin çocuklara erken yaşlarda kazandırılması önem arz etmektedir. Öğretmenlerin, öğrencileri yetiştirmede rehber olması, değerleri daha önemli kılmaktadır. Öğrenciler, öğretmenlerinin, değerlerini model alarak davranışlarına yansıtırlar. Öğretmenlerin sahip olduğu değerlerin öğrenci davranışlarını etkilediği araştırmalarla ortaya konmuştur (Brophy ve Good, 1986; Dickinson, 1990; Dale, 1994).

Eğitimin temel değerleri çerçevesinde bir öğretmenin; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimsemesi, topluma karşı sorumluluk duyması, toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olması gerekmektedir. Toplumu eğitmeye ve geliştirmeye çalışan öğretmenin; öğrencisine, kendisine ve topluma ne kadar yararlı olacağı da ayrı bir değerdir (İlgaz ve Bilgili, 2006). İlkokul dönemindeki öğretmen, çocuğun yaşamında diğer eğitim kademesindeki öğretmenlerden çok daha önemli bir etkiye sahiptir. Çocuklara ilk yıllarda yapılacak eğitimin niteliği, gelecekteki başarıları, okula, derslere ve kendilerine karşı tutumlarının üstünde bir etkiye sahiptir. İlkokul döneminde çocukla etkileşimde bulunan öğretmenlerin; öğrencilerin geleceğini biçimlendirmede, sağlıklı bir kişilik kazanmalarında büyük rolü olduğunu söylemek mümkündür. Sınıf öğretmeninden, rehberlik açısından kendisinden beklenen işlevleri arasında: 1. öğrenciyi dinleme ve nasihat etme, 2. öğrenciyi kabul ve havale etme, 3. öğrenci potansiyelini keşfetme, 4. öğrencinin meslekî gelişimine yardımcı olma, 5. insan ilişkilerini geliştirme sayılabilir. Sınıf öğretmeni bu mesleki değerlere sahip olmadığı durumda gerçek kaybeden "öğrenci", uzun vadede ise kaybeden toplumdur. Sınıf öğretmeni, mesleği için gerekli değerlere sahip olmadığında sorun, hem öğrencisini hem de toplumu etkileyen boyutlardadır (Yeşilyaprak, 1999). Bu bağlamda ilkökul öğretmeni; eğitim programında yer alan konu alanlarını çocuklara aktaran, onları araştırmaya, yaratıcılığa, girişkenliğe yönelten, kendilerine ve dış dünyaya karşı olumlu tutumlar geliştirmelerine yardım eden, etkili iletişim kurma becerilerinin gelişimini sağlayan kişidir (Senemoğlu, 1994). Öğretmen olmak öğreten olmak değildir; özellikle sınıf öğretmeni bilgiyi aktaran kişi değil, bilgiye ulaşma ve öğrenme yollarını öğreten kişi olmalıdır (Billington, 1997; s. 396, Senemoğlu, 1994).

Bu durumda, yarının büyüklerinin nitelikleri, büyük ölçüde o günün sınıf öğretmenlerinin sahip olduğu değerlerden etkilenecektir. Toplumdaki iyi vatandaşın, nitelikli ana-babanın, nitelikli meslek insanının, nitelikli politikacının temelleri sınıf öğretmenleri tarafından oluşturulmaktadır (Senemoğlu, 1994). Karabacak, Küçük ve Korkmaz'ın (2015) çalışmasında "sınıf öğretmenleri" geleceğin güvencesi olan ve bireyleri yaşama hazırlayan öğretmen olarak yerini almıştır. Öğretmenlik mesleğinin değer sistemi, toplumun temel değerlerini şekillendirir (Onatır, 2007). Öğretmenlik mesleği kendine özgü nitelikleriyle, diğer meslek gruplarından ayrılmaktadır. Bu özelliği; öğretmenliğin tüm mesleklerin öğreticisi olmasıdır. Öğretmenlik mesleği bu yönüyle, tüm toplumlarda saygı gören, yüksek statü atfedilen kutsal konumdadır. Bu mesleği sürdüren kişilerin de tüm uygulamalarında "değer" ölçütlerine uymaları gerekir (Obuz, 2009; Özbek, 2003).

Araştırma Yöntemi

Bu çalışmanın amacı ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin "öncelikli değerler"e yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla yönelik üçlü Likert tipi "İlkokullarda Öncelikli Değerler Ölçeği 1- (İÖDÖ-1)"nin geliştirilmesidir. Bu çalışma, literatürdeki boşluğu doldurmak üzere planlanarak alanyazına katkı sağlamak amacıyla özelde "ilkokul 4. sınıf öğrencilerine" yönelik gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırma, nitel ve nicel karma paradigmaların birlikte yürütüldüğü karma yöntemle dayalı bir araştırmadır (Creswell, 2013; Fırat, Yurdakul-Kabakçı ve Ersoy, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel araştırma paradigmasındaki veriler, yarı yapılandırılmış (bireysel ve odak grup çalışmaları) yoluyla gerçekleştirilmiştir. İÖDÖ'nin geliştirilmesinde mülakat bulguları

temele alınmıştır. Bu çalışmada İÖDÖ'nin geliştirilmesinde tarama (survey) yöntemine göre gerçekleştirilen bulgular sunulmuştur ve ölçeğin nihai hali alış süreci yansıtılmıştır.

Çalışmada İÖDÖ'nin geliştirilmesi için ilk aşama olarak, literatür destekli çalışma (işlem) basamakları oluşturulmuş ve bu işlemler takip edilerek araştırma gerçekleştirilmiştir. İÖDÖ geliştirme sürecinde takip edilen işlem basamakları; (i) İÖDÖ'nin kuramsal çerçevesinin oluşturulması, (ii) Ölçeğin, formatının ve madde havuzunun oluşturulması, (iii) Uzman görüşlerinin alınması, (iv) Ölçme aracının ön uygulamasının yapılması ve ölçeğin yeniden düzenlenmesi, (v) Geçerlik ve güvenirlik için istatistiksel analizler, (vi) Ölçeğe nihai halinin verilmesi. Bu işlem basamakları (Büyüköztürk, 2007; Çokluk, Şekercioglu ve Büyüköztürk, 2010; Devellis, 2014; Karasar, 2009; Tavşancıl, 2006; Erkuş, 2013) uzman kaynaklarından faydalanılarak oluşturulmuştur. Çalışmanın işlem basamakları içinde ölçek geliştirme sürecinin; örnekleme, veri analizi, geçerlik ve güvenirlik çalışmalarıyla ilgili işlem basamakları detaylı olarak çalışmanın makalesinde açıklanmıştır.

Beklenen/Geçici Sonuçlar

Literatür taraması, uzmanlarla yapılan çalıştaylar ve sınıf öğretmenleriyle yapılan ihtiyaç analizinden sonra ortaya çıkan görüşler ve verilere dayalı olarak, ölçekte yer alacak boyutlar öncelikli değerlerden oluşan ilk beş değer olan; saygı, sorumluluk, bilimsel düşünme, doğruluk ve adalet değeridir.

Taslak ölçek aracındaki maddelerin açıklığı ve anlaşılabilirliğini belirlemek amacıyla İÖDÖ-1'in pilot uygulama çalışması iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Gerekli resmi işlemlerin alınından sonra, pilot uygulama, 2016 Nisan ayında Milli Eğitim Bakanlığı 9 Mart İlkokulu'nda gerçekleştirilmiştir. Bu okulda, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerini en iyi şekilde yansıtacak olan üç farklı 4. sınıf şubesi random yolla seçilmiştir. Bu üç şubeden toplam 63 öğrenci ile ön uygulama çalışması yapılmıştır. Bu çalışma ile ölçeğin öğrenciler tarafından anlaşılma düzeyi, cevaplamada bir sorun yaşanıp yaşanmadığı ve demografik bilgilerin gerekliliğinin anlaşılması test edilmiştir. Bu uygulama işleminden sonra ölçekteki maddelerin formatı ve kapsam geçerliği, dil ve ifade ve belirtilen boyutları kapsaması ile ilgili düzenlemeler için dil uzmanlarından ve değer alanında ölçek geliştiren uzmandan ikinci uzman görüşleri alınmıştır. Uzmanlardan elde edilen dönütler göz önünde bulundurularak ölçek maddeleriyle ilgili düzenlemeler yapılarak, ölçeğe nihai hali verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer, İlkokul, Öncelikli Değer, Ölçek

Kaynakça

- Akbaş, O. (2004). Türk Milli Eğitim Sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Dale, N. T. (1994). *Values education in American secondary school*. [Online] Education Conference, Kutztown University, Kutztown. http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/13/d0/2b.pdf (Erişim Tarihi: 16.06.2016).
- Güney Gedik, E. (2010). Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimlerinin ve öğrencilerine aktarmak istedikleri değerlerin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Huberman, M. (1984). What knowledges of most worth to teachers a knowledge-use perspective. *Teaching and Teacher Education*. 1(3), 251-262.
- Karabacak, N., Küçük, M., & Korkmaz, İ. (2015). Primary school teachers' professional values from the perspective of teaching expert. *Turkish Journal of Teacher Education*. 4, 1-20.
- Mariani, L. (1999). Probing the hidden curriculum: teachers' students' beliefs and attitudes. *British Council 18th National Conference for Teachers of English*. Palermo, 18-20.
- Senemoğlu, N. (1994). *Sınıf öğretmeni bilgiyi aktaran kişi değil, bilgiye ulaşma yollarını öğreten kişidir*. MPM Kalkınmada Anahtar Verimlilik. Sayı. 81. (Aydın Söyleşisi). 20.05.2016 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~n.senem/yayin.html> adresinden alınmıştır.
- Veugelers, W. (1996). Teaching values and critical thinking. *Annual Meeting American Educational Research Association*, April.
- Welton, D. A., & Mallan, J. T. (1999). *Children and their world*. Boston: Houghton Mifflin Company.